

УДК: 327.44

[https://doi.org/10.32689/2617-2224-2020-3\(23\)-297-306](https://doi.org/10.32689/2617-2224-2020-3(23)-297-306)

Шкурат Іван Вікторович,

кандидат наук з державного управління, доцент кафедри політології Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету імені Григорія Сковороди, докторант Інституту підготовки кадрів державної служби зайнятості України; 08401, м. Переяслав-Хмельницький, вул. Сухомлинського, 30; 38095571630; e-mail: ishiva@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0002-8810-2890>

Шкурат Иван Викторович,

кандидат наук государственного управления, доцент кафедры политологии Переяслав-Хмельницкого государственного педагогического университета имени Григория Сковороды, докторант Института подготовки кадров государственной службы занятости Украины; 08401, г. Переяслав-Хмельницкий, ул. Сухомлинского, 30; 38095571630; e-mail: ishiva@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0002-8810-2890>

Shkurat Ivan Viktorovich,

PhD, Pereyaslav-Khmelnytsky State Pedagogical University named by Gregory Skovoroda, Socio-Istorigy Faculty, Associate Professor of Department of Political Science, Doctoral Student of the Ukrainian state employment service, 08401, Pereyaslav-Khmelnytsky, Str. Sukhomlinsky, 30; 38095571630, e-mail: ishiva@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0002-8810-2890>

НАЙБІЛЬШ ЙМОВІРНИЙ ВЕКТОР РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ

Анотація. Висвітлено питання щодо поняття “глобалізація”, її переваг та недоліків для українського суспільства. Реалізовано мету дослідження, що полягає в аналізі впливу глобалізації на розвиток та становлення інтеграційної політики в Україні.

У дослідженні використовувалися загальнонаукові та спеціальні методи: наукове узагальнення та систематизація — для визначення характеристик глобалізації; порівняльний аналіз — для зіставлення розвитку країн, які входять до Європейського Союзу з іншими країнами, уряд яких прямує до інтеграції з Європою; системний аналіз — для виявлення позитивних і негативних сторін впливу глобалізації на соціально-економічний та політичний розвиток деяких країн світу; логічний синтез — для пояснення результатів дослідження.

Визначено, що позитивний вплив глобалізації полягає в значному і неухильному збільшенні світового промислового виробництва і торгівлі, зниженні темпів інфляції, широкому впровадженні нових принципів і методів господарської діяльності. Обґрунтовано, що Україна має потенціал стати не просто європейською, а глобальною державою.

Досліджено, що глобалізація загалом і світогосподарські відносини, зокрема, — об'єктивний процес, що виражає сукупність умов розвитку сучасного світового співтовариства і насамперед науково-технічного й економічного прогресу. Це неминучий етап сходження людства до нових обривів, що несе в підсумку позитивні початки, але при цьому не позбавлений серйозних і масштабних суперечностей, тобто не виключає негативних впливів.

Проаналізовано, що основним негативом від глобалізації є домінування “заможнішої” країни над менш розвинутою в економічній і навіть культурній сферах. До негативних сторін також належить комерціалізація культурних цінностей, підпорядкування світу інтересам потужних транснаціональних корпорацій та ін. Глобалізація в її нинішньому вигляді підпорядкована інтересам світового капіталу (транснаціональних корпорацій), що діють, використовуючи військово-політичну могутність провідних західних держав. Однак і самі ці держави керують світовим глобалізаційним процесом в ім'я реалізації власних геополітичних інтересів.

Ключові слова: глобалізація, політика, євроінтеграція, національна економіка, уряд.

НАИБОЛЕЕ ВЕРОЯТНЫЙ ВЕКТОР РАЗВИТИЯ УКРАИНЫ В КОНТЕКСТЕ ИНТЕГРАЦИОННОЙ ПОЛИТИКИ

Аннотация. Освещены вопросы понятия “глобализация”, ее преимуществ и недостатков для украинского общества. Реализовано цель исследования, которая заключается в анализе влияния глобализации на развитие и становление интеграционной политики в Украине.

В исследовании использовались общенаучные и специальные методы: научное обобщение и систематизация — для определения характеристик глобализации; сравнительный анализ — для сопоставления развития стран, входящих в Европейский Союз с другими странами, правительство которых стремится к интеграции с Европой; системный анализ — для выявления положительных и отрицательных сторон воздействия глобализации на социально-экономическое и политическое развитие некоторых стран мира; логический синтез — для объяснения результатов исследования.

Определено, что положительное влияние глобализации заключается в значительном и неуклонном увеличении мирового промышленного производства и торговли, снижении темпов инфляции, широком внедрении новых принципов и методов хозяйственной деятельности. Обосновано, что Украина имеет потенциал стать не просто европейским, а глобальным государством.

Доказано, что глобализация в целом и мирохозяйственные отношения, в частности, — объективный процесс, выражающий совокупность условий развития современного мирового сообщества и прежде всего научно-технического и экономического прогресса. Это неизбежный этап восхождения человечества к новым горизонтам, несущий в итоге положительные начала, но вместе с тем не лишен серьезных и масштабных противоречий, а значит не исключает негативных воздействий.

Проанализировано, что основным негативом от глобализации является доминирование “более богатой” страны над менее развитой в экономической и даже культурной сферах. К отрицательным сторонам также относятся коммерциализация культурных ценностей, подчинение мира интересам мощных транснациональных корпораций и многое другое. Глобализация в ее нынешнем виде подчинена интересам мирового капитала (транснациональных корпораций), которые действуют, используя военно-политическое могущество ведущих западных государств. Однако и сами эти государства управляют мировым глобализационным процессом во имя реализации собственных геополитических интересов.

Ключевые слова: глобализация, политика, евроинтеграция, национальная экономика, правительство.

THE MOST LIKELY VECTOR OF UKRAINE'S DEVELOPMENT IN THE CONTEXT OF INTEGRATION POLICY

Abstract. The article covers the issue of the concept of “globalization”, its advantages and disadvantages for the Ukrainian society. The author has realized the purpose of the research, which is to analyze the impact of globalization on the development and formation of the integration policy in Ukraine.

The study used general scientific and special methods: scientific generalization and systematization — to determine the characteristics of globalization; comparative analysis — to compare the development of the countries that are members of the European Union with other countries whose government is seeking integration with Europe; systematic analysis — to identify the positive and negative aspects of the impact of globalization on the socio-economic and political development of some countries in the world; logical synthesis — to explain the results of the research.

It is determined that the positive impact of globalization is a significant and steady increase in world industrial production and trade, a decrease in inflation, the widespread introduction of new principles and methods of the economic activity. It is justified that Ukraine has the potential to become not just a European, but a global state.

It has been researched that globalization as a whole and world economic relations, in particular, is an objective process that expresses the totality of conditions of development of the modern world community and, first of all, scientific and technical and economic progress. This is an inevitable stage of the ascension of humanity to new horizons, which ultimately has positive beginnings, but at the

same time is not devoid of serious and large-scale contradictions, and therefore does not exclude negative influences.

It is analyzed that the main negatives of globalization is the dominance of the “wealthier” country over the less developed in the economic and even cultural spheres. The downsides also include the commercialization of the cultural values, the subordination of the world to the interests of powerful transnational corporations, and more. Globalization in its present form is subordinated to the interests of the world capital (transnational corporations) operating using the military-political power of the leading Western powers. However, these states themselves are leading the world globalization process in the pursuit of their own geopolitical interests.

Keywords: globalization; policy; European integration; national economy; government.

Постановка проблеми. Позитивний вплив глобалізації полягає в значному і неухильному збільшенні світового промислового виробництва і торгівлі, практично повсюдному зниженні темпів інфляції, широкому впровадженні нових принципів і методів господарської діяльності. Нинішній безперечно високий темп структурних змін, напевно, не може зберігатися невизначену кількість часу, оскільки реально існують межі того, наскільки далеко можуть зайти процеси глобалізації. Повноцінна глобалізація — при якій торгівля і фінанси регулюються лише скоректованою на фактор ризику нормою рентабельності, а сам по собі чинник ризику не залежить ні від відстаней і наявності національних кордонів — навряд чи досяжна. Глобалізація в цілому і світогосподарських відносин, зокрема, — об’єктивний процес, що виражає сукупність умов розвитку сучасного світового співтовариства і насамперед науково-технічного й економічного прогресу. Це неминучий етап сходження людства до

нових обривів, що несе в підсумку позитивні початки, але разом з тим не позбавлений серйозних і масштабних протиріч, а значить не виключає негативних впливів. Участь у процесі, який не є зрозумілим робить такого учасника об’єктом цього процесу, а реальне знання дає можливість впливати на перебіг подій і мати від того користь. Ми вважаємо, що сутність процесу глобалізації полягає у тому, що жодне явище (економічне, соціальне, юридичне, політичне, військове і т.д.), жоден процес у суспільстві, у нашому житті, яким би масштабним або, навпроти, незначним він не був, не можна розглядати як самих по собі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дану тему досліджувало багато національних та зарубіжних науковців і практиків, зокрема, В. Андрущенко, В. Волинка, В. Лях, В. Пазенко, М. Михальченко, С. Соколенко [1], А. Пехник [2], Ю. Присяжнюк [2], Р. Войтович [3], В. Сіденко [4], Ю. Павленко [5], О. Молнар [6], О. Тоффлер, Р. Робертсон,

М. Кастельс, Ф. Фукуяма, С. Гантінгтон та інші. Вчені досконало дослідили основні проблеми та перспективи інтеграційної політики в Україні в епоху глобалізації.

Метою статті є дослідження поняття “глобалізація”, її основних напрямів, переваг та недоліків в контексті інтеграційної політики України.

Виклад основного матеріалу. Україна має потенціал стати не просто європейською, а глобальною державою, і якщо вона прийме і буде розвивати глобальні цінності, то зможе стати навіть вище Європи. Адже зараз Європа живе скоріше не глобальними, а європейськими цінностями, а глобалізація є для неї лише елементом торгу. І як тільки Україна зможе самостійно перебороти європейську обмеженість, то Європа сама буде зацікавлена в тому, щоб Україна стала її частиною. Тому питання в тому, чи зможе Україна використовувати світові ресурси не тільки для того, щоб вижити, але і для того, щоб впливати на інших. І ціль її повинна полягати в тім, щоб самоорганізуватися і засвоїти глобальні цінності, що ширше вузьких кордонів Європи.

Інноваційний розвиток суспільства можливий за умови державної політики сприяння розвитку підприємництва через різні його форми, а також заохочення на рівні підприємств розвитку підприємницького хисту у власних працівників [1, с. 35]. Тобто підсумовуючи сказане науковцем можна стверджувати, що інноваційний розвиток суспільства можливий за умови повсякчасної, повсемісної і всезагальної ініціативи.

Глобалізація є порівняно новою і найвищою стадією розвитку процесу

інтернаціоналізації численних аспектів суспільного життя [2]. Глобалізація як універсальна форма історичної динаміки приводить до якісних та кількісних змін у функціонуванні перехідних суспільств [3].

На думку В. Сіденка можна говорити про високу ймовірність того, що вже на перших етапах втілення в життя концепції розвитку інтеграції в рамках Єдиного економічного простору (далі – ЄЕП) виникне невідповідність за певними економічними параметрами із стандартами Європейського Союзу (далі – ЄС) [4]. Наприклад, існує проблема широкої гармонізації економічних механізмів України з країнами-членами ЄЕП. Водночас, у нас є аналогічні зобов'язання щодо Європейського Союзу. Так на узгодження з якими економіками нам орієнтуватися? Можливо, варто було б чітко записати, що ми узгоджуватимемо економічні параметри в рамках ЄЕП виключно на основі положень права Європейського Союзу. Проте, сьогодні в угоді про ЄЕП цього немає.

Інше питання – це питання створення митного союзу для країн-членів ЄЕП. Але ж Україна в документах, що фіксують її європейський вибір, ставить собі за завдання входження до митного союзу з ЄС. А в угоді про Єдиний економічний простір ставиться за мету також утворення митного союзу і не прописано відповіді на питання, як поєднати ці два завдання. Натомість, можна почути аргументи про те, що спершу ми через інтеграцію до ЄЕП досягнемо конкурентоспроможності, а потім інтегруємося у Євросоюз [4].

Для того, щоб потрапити в ЄС, Україна повинна вже мати передумови для того, щоб самій піднятися і бути на рівні європейської держави. Країна має потенціал стати не просто європейською, а глобальною державою, і якщо вона прийме і буде розвивати глобальні цінності, то зможе стати навіть вище Європи. Адже зараз Європа живе скоріше не глобальними, а європейськими цінностями, а глобалізація є для неї лише елементом торгу. І як тільки Україна зможе самостійно перебороти європейську обмеженість, то Європа сама буде зацікавлена в тому, щоб Україна стала її частиною [4].

Відмітимо те, що заважає цьому. По-перше, імідж України у світі як корумпованої держави. По-друге, функціонування економіки України не відповідає міжнародним правовим нормам в частині, що стосується системи оподаткування, системи регулювання, прозорості фінансових трансакцій і т. п., що і є причиною несприятливого інвестиційного клімату. По-третє, незважаючи на те, що на високому рівні декларативно робляться заяви про необхідність залучення іноземних інвестицій насправді відсутня зважена дієва стратегія державної політики щодо створення сприятливого інвестиційного клімату. Шляхи створення такого клімату: низькі ставки податків, стабільна політична і правова система, визначені пріоритетні сфери залучення інвестицій, створення спеціальних зон тощо. По-четверте, необхідна регламентація роботи зарубіжних транснаціональних кампаній (далі — ТНК). Вони повинні створювати у нас сучасні виробництва, а україн-

ська держава з свого боку повинна створити для них сприятливі умови, щоб вони хотіли інвестувати в Україну, але так, щоб це не шкодило власному бізнесу.

На думку окремих експертів Україна надмірно відкрита світу, але дещо однобоко. У структурі українського експорту переважає продукція хімії і металургії, тобто практично сировина [4]. Що стосується політичної інтеграції, то ми погоджуємося з експертами, які радять не прив'язуватися до одного якогось центру політичного тяжіння, а взаємодіяти з усіма сильними державами по тих напрямках, які найбільше відповідають українським інтересам.

Підвищення ролі України у глобалізаційних процесах буде зростати зі збільшенням її економіки, досягненням внутрішнього консенсусу щодо ключових зовнішньополітичних і зовнішньоекономічних орієнтирів, зміцненням політичної системи і наявністю власного стратегічного плану включення країни в глобалізаційні процеси. Україна включена у глобалізаційні процеси дуже незначною мірою. Це пов'язано з тим, що Україна — досить замкнена країна, яка не є інтегрованою до міжнародних економічних і дуже специфічно інтегрована до міжнародних політичних відносин. Безумовно, не можна бути вільним від глобалізації тоді, коли глобалізація прогресує. Тому, звичайно, прояви глобалізації впливають і на нас. Проте, якщо розглядати позитивну і негативну сторони глобалізації, то Україна здебільшого не використовує позитиви, зазнаючи натомість впливу від негативів глобалізації.

Якщо розглянути найпоширеніші негативи від глобалізації, то можна говорити про домінування якоїсь заможнішої країни в економічній і навіть культурній сфері. До них також належить комерціалізація культурних цінностей, підпорядкування світу інтересам потужних транснаціональних корпорацій і багато іншого.

Глобалізація в її нинішньому виді підпорядкована інтересам світового капіталу (транснаціональних корпорацій), що діють, використовуючи військово-політичну могутність ведучих західних держав, насамперед США. Однак і самі ці держави, особливо США, керують світовим глобалізаційним процесом в ім'я реалізації власних геополітичних інтересів, багато в чому автономних стосовно інтересів провідних транснаціональних компаній.

У сучасної України двоїсте і малосприйнятливие положення в плані геополітичної самоідентифікації. Справа тут, насамперед, у протиріччі між економічними і політичними інтересами нашого істеблїшменту. В економічних відносинах нам від Заходу очікувати нічого не приходить ся. Західні інвестиції незначні і ніяк не відносяться до розвитку передових технологій, а західні ринки для нас залишаються і будуть залишатися практично закритими. Однак українська влада прагне під крило й опіку Заходу. Останнім визначаються її декларативні заяви (мало підтвержені реальними діями) про прагнення в євро-атлантичні структури. З іншого боку, для України реальними ринками є кавказькі і центрально-азіатські держави, а також країни Азії й Аф-

рики, де наші товари можуть бути з успіхом реалізовані [5].

Україна таки повинна інтегруватися до міжнародних економічних відносин і знайти своє реальне місце та можливості для максимізації позитивів глобалізації і мінімізації негативів. Враховуючи, поточний стан національної економіки, зважаючи різного роду рейтинги, важко говорити, що Україна найближчим часом стане провідною країною. Тому, треба реалістично ставитись до своєї ролі і місця у світі. Вона повинна орієнтуватися на європейські цінності і позиціонувати себе як європейська країна. При цьому не є принциповим, чи оформлена Україна як член ЄС, чи ж не оформлена. Можна навести приклади Швейцарії чи Норвегії, які хоча і не є членами ЄС, проте є європейськими державами.

Інтеграція до ЄЕП реально може привести до покращення якості роботи українських підприємств, до збільшення бюджетних надходжень, до поліпшення фінансування соціальної сфери, добробуту населення. Тому, якщо ЄС — це стратегія, загальний курс, то ЄЕП — це тактичні поточні справи, які б дозволили певною мірою поживити національну економіку, що знову ж таки підвищило б життєвий рівень громадян.

Економічні інтереси України (одержання енергоносіїв, можливості експорту своїх товарів і ін.) орієнтують Україну на Схід і Південь — на Центральну Азію, Китай, Іран і ін. Однак, через побоювання посилення російської політичної домінанти, український істеблїшмент і значна частина суспільства, особливо в західних областях, прагнуть до всебіч-

ного зближення з Заходом і входження в євроатлантичні структури. Захід дійсно зацікавлений у мінімізації російського впливу в Україні, однак не збирається відкривати для наших товарів свої ринки, вкладати в нашу економіку скільки-небудь значні кошти і ділитися з нами новітніми технологіями. Протиріччя між економічними і політичними інтересами України і визначають подвійність і непослідовність її зовнішньої політики.

Україна не достатньою мірою включена до процесів глобалізації. Проте, сам світовий розвиток глобалізації втягує у себе Україну та нашу політичну еліту. Як тільки ж наша національно свідомо політична еліта почне зберігати гроші в Україні, то виникне перспектива того, що Україна матиме особливий національний фактор, котрий треба враховувати. Проте, якщо поглянути на світові процеси, то варто виділити кілька особливостей. Україна як територіальний простір є достатньо цікавою для світових політичних гравців.

Україна цікава не тому, що вона має якісь досягнення. Однак, вона має технологічні та інші ресурси, вона цікава як геостратегічний простір, як транзитна територія. Україна цікава як експеримент проходження великою територією від однієї політико-економічної системи до іншої [5].

У силу об'єктивних причин Україна в принципі не може грати ніякої помітної ролі у світовому глобалізаційному процесі. Це пов'язано з її невисоким місцем у світовій економіці, відсутністю усередині держави національного консенсусу по ключових

питаннях зовнішньоекономічної і зовнішньополітичної орієнтації, слабкістю і суперечливістю політичного курсу і багатьом іншим. Підвищити свою роль у світовому глобалізаційному процесі Україна могла б лише в умовах швидкого економічного розвитку на інноваційній основі, досягнення суспільного консенсусу щодо найважливіших питань вироблення внутрішньої і зовнішньої стратегії і проведення, завдяки цьому, рішучого, самостійного зовнішньополітичного курсу без постійної оглядки на вказівки ззовні (відкіля б вони не виходили).

Що стосується іншого аспекту глобалізації — інтеграції, то прагнення України одночасно інтегруватися і до ЄС, і до ЄП викликає певні питання. Так Європейський Союз не лише не перешкоджає, а й навіть прагне стимулювати розвиток регіонального економічного співробітництва серед країн, з якими він має партнерські стосунки. Зокрема, у концепції Європейської Комісії "Ширша Європа", в якій запропоновано нові можливості щодо входження до європейських економічних структур країн-сусідів (зокрема України), передбачено заохочення співробітництва та розвитку вільної торгівлі між цими країнами [6]. Однак, проблема полягає в тому, що неможливо поєднати два інтеграційні процеси, якщо принципи їх побудови несумісні. У цьому плані існують значні проблеми в підписаній у вересні 2003 р. угоді про Єдиний економічний простір з точки зору її відповідності євроінтеграційному курсові України. На жаль, в угоді немає гарантій базування цього проце-

су на принципах ЄС і немає чіткої гарантії використання цього механізму як механізму спільного входження до європейського економічного простору.

Тому, можна говорити про високу ймовірність того, що вже на перших етапах втілення в життя концепції розвитку інтеграції в рамках Єдиного економічного простору виникне невідповідність за певними економічними параметрами із стандартами Євросоюзу. Наприклад, існує проблема широкої гармонізації економічних механізмів України з країнами-членами ЄЄП. Водночас, у нас є аналогічні зобов'язання щодо Європейського Союзу. Так на узгодження з якими економіками нам орієнтуватися? Можливо, нам варто було б чітко записати, що ми узгоджуватимемо економічні параметри в рамках ЄЄП виключно на основі положень права Європейського Союзу. Проте, сьогодні в угоді про ЄЄП цього немає.

Висновки. Уникнути впливу глобалізаційних процесів неможливо. Україна поки що слабо включена у ці процеси. Причини низького рівня залученості України до світових глобальних процесів полягають у неготовності і небажанні політичної еліти приймати в них участь, в першу чергу через відсутність глобального світогляду і незнання іноземних мов; відсутності консенсусу у суспільстві стосовно напрямку розвитку країни; відсутності потужних вітчизняних транснаціональних корпорацій. Вихід вбачається у ротації еліт, створенні власних ТНК, проведенні власної незалежної політики, за умови широкої громадської підтримки,

прийнятті державного курсу на глобалізацію. Україна повинна виробити єдину стратегію глобалізації країни, у якій би були чітко узгоджені процеси нашого входження і до Європейського Союзу і до Єдиного економічного простору і до інших існуючих і що будуть виникати об'єднань, організацій та союзів. Мірою оцінки будь-яких домовленостей є національні інтереси України. Активне входження до глобального світу потребує відповідного кадрового забезпечення, створення власних ТНК, гармонізації всіх систем країни до міжнародних стандартів проведення власної гнучкої політики, за умови широкої громадської підтримки, прийнятті державного курсу на глобалізацію.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

---

1. *Соколенко С. И.* Производственные системы глобализации: Сети. Альянсы. Партнерства. Кластеры: Укр. контекст. Киев: Логос, 2002. 645 с.
2. *Пехник А. В., Присяжнюк Ю. І.* Транснаціональні корпорації у реаліях сучасного міжнародного бізнесу // Зб. наук. пр. Черкас. держ.техн. ун-ту. Серія : Економічні науки. 2018. Вип. 51. С. 82–90.
3. *Войтович Р.* Глобалізація як універсальна форма історичної динаміки перехідних суспільств // Вісн. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. 2012. Вип. 1. С. 21–32.
4. *Сіденко В.* Модифікація світової економіки під впливом новітніх факторів глобальної трансформаційної кризи // Економіка України. 2012. № 5. С. 18–31.

5. Павленко Ю. В. Глобалізація та її протиріччя // Наука та наукознавство. 2000. № 3. С. 11–23.
6. Молнар О. С., Попович І. О., Токкар М. М. Глобалізація – важливий фактор сучасних міжнародних економічних відносин // Формування ринкових відносин в Україні. 2018. № 11. С. 20–24.

REFERENCES

1. Sokolenko S. Y. (2002). *Proyzzvodstvennie systemi hlobalyzatsyy: Sety. Aliansi. Partnerstva. Klasteri: Ukr. kontekst – Production systems of globalization: Networks. Alliances. Partnerships. Clusters: Ukr. context*. Kiev, Logos [in Russian].
2. Pekhnyk A. V., Prysiashniuk Yu. I. (2018). Transnatsionalni korporatsii u realiakh suchasnoho mizhnarodnoho biznesu [Transnational corporations in the realities of modern international business]. *Zbirnyk naukovykh prats Cherkaskoho derzhavnogo tekhnolohichnoho universytetu. Seria : Ekonomichni nauky – Collection of scientific works of Cherkasy State Technological University. Series: Economic Sciences*, 51, 82–90 [in Ukrainian].
3. Voitovych R. (2012). Hlobalizatsiia yak universalna forma istorychnoi dynamiky perekhidnykh suspilstv [Globalization as a universal form of the historical dynamics of transitional societies]. *Visnyk Natsionalnoi akademii derzhavnogo upravlinnia pry Prezydentovi Ukrainy – Bulletin of the National Academy of Public Administration under the President of Ukraine*, 1, 21–32 [in Ukrainian].
4. Sidenko V. (2012). Modyfikatsiia sviatovoi ekonomiky pid vplyvom novitnykh faktoriv hlobalnoi transformatsiinoi kryzy [Modification of the world economy under the influence of the newest factors of the global transformation crisis]. *Ekonomika Ukrainy – Ukraine economy*, 5, 18–31 [in Ukrainian].
5. Pavlenko Yu. V. (2000). Hlobalizatsiia ta yii protyrichchia [Globalization and its contradictions]. *Nauka ta naukoznavstvo – Science and science*, 3, 11–23 [in Ukrainian].
6. Molnar O. S., Popovych I. O., Tokar M. M. (2018). Hlobalizatsiia – vazhlyvyi faktor suchasnykh mizhnarodnykh ekonomichnykh vidnosyn [Globalization is an important factor in contemporary international economic relations]. *Formuvannia rynkovykh vidnosyn v Ukraini – Formation of market relations in Ukraine*, 11, 20–24 [in Ukrainian].